

Auteur: Peter J. Lagrouw
Titel: VORIG JAAR
Herziene versie van: Vorig Jaar Zomer
Uitgever: Brave New Books
Omslag: Studio JH

Peter J. Lagrouw

VORIG JAAR

het verhaal van een bijzondere
vriendschap

JEUGD ROMAN

1: Winter 1956.

De wekker gaat. Ik strek mijn arm uit en geef een klap op dat ding. Het irritante geluid is over, gelukkig. In huis is het nog donker en stil. Op het kleine dakraam ligt een dun laagje sneeuw dat vannacht gevallen is. Het is de laatste dagen erg koud. De radio had vorst voorspeld, maar geen sneeuw!

Ik steek eerst mijn linkervoet onder de zware deken vandaan. Brrr, wat koud! Toch nog maar even onder de warme, gewatteerde deken blijven liggen, want het is behoorlijk koud in mijn kamertje. Eigenlijk heb ik helemaal nog geen zin om er uit te komen, het is erg aangenaam onder de dikke, gestikte deken. Ik wil nog niet wakker worden, maar verder dromen.

Je wordt meestal wakker met een vaag verhaal in je hoofd. Waarvan je weet niet hoe het afloopt. Wat droomde ik eigenlijk? Soms kan ik nog haarscherp de droom op mijn netvlies projecteren, als een film, maar vaak zijn het slechts fragmenten en weet ik helemaal niet meer waar het over ging. Daar kan ik behoorlijk chagrijnig van worden... Belachelijk natuurlijk.

Mijn broers en zussen slapen waarschijnlijk nog, maar beneden hoor ik mem de kachel oppoken.

Een vertrouwd, dagelijks geluid en ik weet dat ze nu voorovergebogen bij de kachel staat. Met het pookje beweegt ze het vuurrooster van links naar rechts, een paar keer heen en weer.

Dan gaat de klep open en uit de kolenkit stort ze nieuwe laag kolen op het smeulende vuur.

Heit gaat zo de deur uit om op zijn oude fiets naar de fabriek te rijden. Die tocht duurt hooguit tien minuten.

Tussen de middag komt hij altijd thuis om warm te eten, maar vandaag is het zaterdag en dan komt hij om één uur thuis en is dan 's middags vrij. Meestal eten we op de zaterdag alleen soep met brood, vaak groentesoep met gehaktballetjes. Mem's favoriete recept. Heerlijk!

‘Pier! Opstaan...’

Ik wacht nog even, ik lig nog zo lekker, maar sta dan toch maar op, want ik moet ook nog even mijn Franse onregelmatige werkwoorden doornemen. We hebben alleen deze ochtend les, vanmiddag zijn we vrij, want het is zaterdag.

‘Komt er nog wat van?’

‘Ja, ja mem, ik kom er aan!’

Ik trek op de overloop mijn kleren aan. Mem legt onze kleren elke avond klaar. De broeken, overhemden en sokken hangen over de reling rond het trapgat. Ik hoor dat de rest van de familie intussen ook is opgestaan. Twee jongere broertjes stormen achter mij langs de trap af.

‘Mem, is de Brinta klaar, we hebben honger!’

Heit zegt dat ze niet zo'n herrie moeten maken...

Sinds een paar jaar heb ik een eigen slaapkamer. Ik hoef niet meer met de drie broers op één kamer te slapen. Mijn oudere zus heeft al jaren een eigen kamer. Ik ben nu vijftien. Mijn kamer is eigenlijk een soort bedstee, een kast, want alleen mijn bed en slechts één stoel passen er in.

Geen plaats voor een tafeltje.

Heit heeft een stuk van de overloop afgetimmerd en er een deur in gezet. Ik heb het kale hout, oude en de nieuwe planken, crèmewit geverfd.

Aan de kant van het voeteneind hangen twee tekeningen van mij zelf. Een aquarel en een pastelkrijttekening. De één stelt een zeilwedstrijd voor, bij ons hier op het meer. Grote boten met witte zeilen, de Regenboogklasse met een starteiland en de grote gele wedstrijdboeien.

Het waait hard op het meer. Dat zie je aan de golven en aan de boot die behoorlijk schuin gaat!

Ik zat in onze roeiboot te schilderen met waterverf. Het aquarelpapier had ik op een plank gespannen.

De roeiboot lag in het riet, vastgemaakt aan een overhangende tak en ik herinner mij dat ik na verloop van tijd een beetje misselijk werd van het schommelen.

De andere tekening, die ik met pastelkrijt heb gemaakt, is een fantasietekening, gewoon uit mijn hoofd: het stelt een jonge Indiaan voor die met een ontbloot bovenlijf bij het kampvuur zit. Hij tuurt in de verte naar paarsblauwe bergen; met één hand boven zijn ogen. Iedereen vind dat ik, zonder een voorbeeld, het lichaam heel goed heb getekend.

Met de spieren zoals ze ook werkelijk aan de botten vast zitten.

Ik ben heel blij met mijn eigen kamertje, ook al past er geen bureautje in. Als ik mijn huiswerk moet maken zit ik meestal in de warme huiskamer. Wordt het mij daar te druk, dan ga met een dikke trui aan naar boven.

Er komt maar weinig daglicht door het kleine uitzet-raampje. Boven het hoofdeinde van mijn bed heb ik een leeslamp opgehangen. Met een snoerschakelaar kan ik de lamp gemakkelijk aan en uit doen. Als mijn

ouders later op de avond ook naar bed gaan, moet van hen de lamp absoluut uit. Boek dicht en slapen! Door het bovenlicht in de deur kunnen ze zien of de lamp ook werkelijk uit is.

Met een zaklantaarn onder de dekens om een verhaal toch nog even af te lezen, is ook geen oplossing want batterijen zijn zo leeg en nieuwe zijn duur.

De Amerikaanse knijpkat, een oude zaklamp van heit uit de oorlog, is een dynamo met een lampje. Die maakt zo veel herrie dat iedereen in huis het kan horen. Toen ik dat ding 's avonds een keer gebruikte, rukte heit woedend de deur open:

‘Stop onmiddellijk met dat lezen. Anders doe ik je boeken achter slot en grendel. Geef hier dat ding.’

‘Maar heit, die boeken zijn van school...’

‘Wijsneus, nu ophouden en geef die knijpkat aan mij!’

Als ik wil tekenen ga ik op mijn bed zitten met een stuk meubelplaat op m'n knieën. Ik teken veel, te veel vindt mem, want ze denkt dat mijn huiswerk er onder lijdt. Soms knoei ik met het bekertje water, waarin ik mijn penselen schoonmaak.

Natte vlekken op het beddengoed. En dan wordt mem boos:

‘Kijk toch uit met wat je doet! Maak eerst je huiswerk eens af en kom dan beneden aan tafel tekenen!’

Er is iets bijzonders vandaag, maar wat was dat ook weer? Ja, nu weet ik het!

Vanmiddag mag ik in mijn eentje met de trein naar Leeuwarden om een nieuwe broek te kopen. Daar heb ik me erg op verheugd.

Ik, die bijna zestien is, mag voor het eerst alleen, zonder ouders, kleding kopen.

Dat kan ik best, maar mem is er niet helemaal gerust op. Of ik wel de juiste broek voor niet teveel geld koop.

Ik heb dringend een nieuwe nodig, want ik ben de laatste tijd hard gegroeid.

Mem heeft het te druk om met mij mee te gaan en dat vind ik prima. Overigens vindt ze dat ik groot genoeg ben om alleen te winkelen, gelukkig maar...

Vroeger gingen we soms met het hele gezin naar de stad om kleren te kopen. Ik liep dan een eindje achter mijn drukke familie aan. Daar wilde ik niet bij horen...

Zaterdags hebben we maar een halve dag les. Gewoon les.

Vandaag Frans, Meetkunde en Nederlands. Vroeger, op de lagere school was de zaterdagochtend altijd een beetje feestelijk. We kregen wel gewoon les, maar de meester las het laatste half uur ook altijd voor uit een of ander spannend boek. Bijvoorbeeld het verhaal van Bram Vingerling of de Scheepsjongens van Bontekoe.

Straks ga ik na school rechtstreeks naar het station.

‘Mem, ik kom niet thuis met eten hoor, want anders kom ik laat in Leeuwarden. De winkels gaan al om vier uur al dicht.’

‘Dat weet ik,’ zegt mem.

‘Ik smeer wel een paar extra boterhammen voor onderweg,’ zeg ik.

‘Niet nodig, kijk, hier heb je ze. Ik had je brood al klaar gemaakt...’

Mem staat in Marten’s pap te roeren.

Molenaars kindermeel, dat vond ik vroeger ook heel erg lekker. Maar als ik er nu om vraag zegt mem dat ik daar te groot voor ben.

Ik heb Marten in zijn kinderstoel gezet en wil hem de pap gaan voeren...

‘Zeg, zou je niet een beetje opschieten? Ik voer Marten zelf wel. En anders kan hij kan zelf ook wel z’n bordje leeg eten.’

Ik pak mijn schooltas en loop de gang in om mijn jack aan te trekken. Als ik haar nog gauw even een zoen wil geven, houdt ze me bij beide schouders vast. We zijn bijna even groot, mijn mem en ik. Ze bekijkt me van boven naar beneden.

‘Heb je wel de schone onderbroek aan? Die had ik voor je klaar gelegd.’

Mem vraagt dat altijd als ik de deur uit ga.

‘Waarom vraagt u dat nu alweer? Daar wordt ik echt niet goed van, hoor!’

Ze mompelt dat ik me straks bij vreemden in winkels moet uitkleden om broeken te passen.

We hebben thuis geen bad en ook geen douche. Normaal wassen wij ons in de keuken bij de kraan. De kleintjes gaan elke zaterdagavond in een grote teil, waarin op maandag de was wordt gedaan.

Eén keer in de veertien dagen mag ik naar het Gemeentelijk Badhuis. Om te voorkomen dat men zou kunnen denken, dat mijn moeder niet erg schoon is, moet ik me thuis eerst verschonen, nog voor dat ik gedoucht heb.

Dat vind ik raar en ook niet fris...Het is toch wel een afwijking van haar.

‘Waarom heb je jouw warme winterjas niet aangedaan? De jas die ik vorig jaar voor je genaaid heb?’

Dat was ik juist niet van plan, want ik vind het een nare jas. Hij kriebelt, omdat hij gemaakt is van wol, afkomstig van een oude jas van een overleden buurman. De jas heeft een doodgravers kleur; hij is uit elkaar getornd en de losse stukken zijn gewassen en zwart geverfd. Er zitten ook lelijke koperen knopen aan die helemaal niet bij een jongensjas passen. Het blijft een oude mannenjas!

‘Het vriest en het is koud hoor! En als jij je dunne windjack aandoet, vat je zeker kou?’

‘Ik doe wel mijn dikke das om...’

Mem heeft het te druk met het aankleden van de jongere kinderen om nog verder met mij in discussie te gaan.

Ik pak de tas met de boeken en de boterhammen die mem voor mij heeft gesmeerd en loop snel de kamer uit.

‘Doei!’

In de gang gris ik mijn dikke das van de kapstok en ga de deur uit.

Even voel ik voor de zekerheid in mijn rechterbroekzak of ik de portemonnee wel bij me heb. Ja, ik voel hem. Met drie briefjes van tien voor een broek en vier gulden voor het treinkaartje er in.

Van wat ik overhoud, mag ik iets voor me zelf kopen. Veel zal het niet kunnen zijn...

De nieuwe muloschool staat aan de rand van ons dorp.

Daar krijgen we sinds dit schooljaar les. Het gebouw is strak van vorm en van gelige bakstenen gemaakt; het ruikt nog naar kalk en verf, niet naar krijtjes en pis, zoals in de oude school. In dat oude gebouw was vroeger eerst de lagere school gehuisvest, later de mulo.

Nu zitten we in het nieuwe schoolgebouw, een fris en licht gebouw.

De ochtend schiet maar niet op en het lijkt wel of niemand haast heeft. De leraar Frans heeft bedacht dat het misschien wel goed voor ons is om een schriftelijke overhoring af te nemen, onverwacht dus!

‘Hoe zo, goed voor ons? Heel flauw hoor, want niemand heeft er op gerekend,’ zegt Geert en kijkt rond. De meesten knikken instemmend. Toch gaat de SO gewoon door.

Toevallig heb ik de woordjes wel geleerd, maar dat zeg ik niet tegen mijn vrienden...

In de pauze loop ik met een paar jongens langs de rand van het plein. De tegels zijn nog nieuw, schoon en lichtgrijs. Er ligt een dun laagje sneeuw op.

De pas geplante struiken zijn nog heel klein. Ik vraag me af of het ooit een hoge heg zal worden. Dat zullen wij in elk geval zelf niet meer mee maken, want volgend jaar is het examenjaar. En dan hebben we hier niets meer te zoeken. Of misschien toch nog wel als ik voor mijn examen zak, maar dat zal niet gebeuren.

Pieter vraagt of ik vanmiddag mee ga schaatsen op een ondergelopen weiland.

‘Daar ligt al ijs en misschien is het al dik genoeg is. Het heeft de afgelopen twee nachten al flink gevoren.’

Durk zegt dat hij zijn schaatsen al bij zich heeft. Wat een optimist is hij!

‘Ik kan niet mee, want ik ga vanmiddag naar Leeuwarden om een nieuwe broek te kopen.’

Pieter kijkt me verbaasd aan.

‘Mag je helemaal alleen naar de stad om een broek te kopen? Met de fiets?’

‘Nee, ik ga met de trein. Het liefst koop ik een echte lange broek, maar dat vindt mem vast niet goed.’

‘Waarom niet?’ vraagt Geert

‘Omdat ik van haar toch weer zo’n rottige broek moet kopen, met een bandje en gesp onder de knie of met een elastieken band.’

‘Oh, een plusfour, een drollenvanger. Met kniekousen eronder! Vreselijk,’ lacht Durk en wijst naar zijn eigen, ook al te krappe plusfour.

‘Waarom koop je dan niet een moderne spijkerbroek?’ vraagt Romke: ‘Zo’n spijkerbroek als Erik heeft.’

Ik vind die plusfours met die wijde pijpen heel erg lelijk, maar ja wat doe je daar aan? Als ik met een echte lange broek thuis kom, krijg ik op mijn kop! Maar met een spijkerbroek hoef ik helemaal niet aan te komen!

De jongens zijn niet echt in mijn broekproblemen geïnteresseerd. Schaatsen is toch veel leuker? Gelijk hebben ze!

‘Ik zou wel met je mee willen gaan,’ zegt Ritsaert.

Dat zou ik heel fijn vinden, want we zijn sinds begin van vorig schooljaar vrienden. Dikke vrienden. Ritsaert is een knappe, sportieve jongen. De meisjes bewonderen hem allemaal, maar hij is niet echt in meisjes geïnteresseerd, net als ik. Ritsaert en ik doen heel veel dingen samen, zoals huiswerk maken, kievitseieren zoeken, knutselen en veel lol maken. Daarom vervelen we ons nooit.

‘Ja leuk, ga je met me mee?’

‘Jammer genoeg gaat dat niet, want we gaan vanmiddag naar mijn oma in Dokkum. Zij is vandaag jarig. Dat wordt ook wel leuk hoor!’

De vader van Ritsaert is één van de weinigen in ons dorp, die een auto heeft, een mooie, grote blauwe Chevrolet. Een paar keer heb ik mee mogen rijden...

2- Leeuwarden

Ik ben ruim op tijd op het station. Er rijdt elk half uur een trein naar Leeuwarden.

Het is een dieselelektrische trein, maar ik heb toch ook een keer met een oude stoomtrein gereden.

Dat was in de vierde klas van de lagere school toen we op schoolreis naar Arnhem gingen.

Een oude trein, met eerste, tweede en derde klas rijtuigen!

Met zes jongens zaten we in een coupé. We hadden boterhammen en drinken mee genomen.

Klaas draaide het raam naar beneden en liet voor de grap zijn fles water leeglopen. Het drinkwater werd door de snel rijdende trein naar achteren geslingerd.

Het grillige waterspoor liep van links naar rechts over het raam. We vonden het prachtig...

In Arnhem kwam de boze, natte hoofdmeester naar ons toe.

‘Wie heeft het gedaan?’ Hij wijst op zijn natte overjas. ‘Zeg op...’

De meester zat in de coupé achter die van ons. Hij was hij plotseling kletsnat geworden! Zijn raam stond dus ook open.

Maar niemand verried Klaas...

Er zijn in Leeuwarden meerdere kledingwinkels. Ik ga eerst naar die zaken, waar ik al eens eerder ben geweest. Die ken ik tenminste...

Het is druk in de stad. De mensen lopen snel en lijken allemaal haast te hebben. Vrouwen hebben dikke winterjassen aan en veel mannen dragen een hoed. Er zijn meer jongens, die alleen een shawl om hebben en geen winterjas.

Vanaf het station kom ik eerst langs de winkel van de firma Les Messieurs. *Heeren- en Jongenskleiding-magazijn Les Messieurs.*

Dat staat in zwierige letters op de grote spiegelramen. Hier hebben we twee jaar geleden een broek met een bijpassend jasje gekocht, een pak noemt mem dat.

Maar ik loop door naar firma C&A, want die is de goedkoopste in de stad, had mem gezegd. Daar ga ik dan eerst maar kijken...

‘En als ik wat over hou?’

‘Dan mag je iets voor je zelf kopen.’

Maar wat zal ik dan kopen?

Ijs of patat? Voor een ijsje is het mij nu te koud. Frieten, ja, patatfriet denk ik. Hmm... Bij ons in het dorp wordt geen friet verkocht, maar in Lemmer heb ik een keer patatfriet gegeten. Toen logeerde ik bij een neef. Frieten met piccalilly, erg lekker! Of een pocketboek? Die kosten maar iets meer dan een gulden.

Een deftige mevrouw van de afdeling damesmode van C&A kijkt mij misprijzend aan als ik haar vraag op welke verdieping de jongenskleiding te vinden is.

‘Jongeman, je bent al veel te lang voor de jongensmaten. Je moet op de tweede etage zijn, bij de Heren dus!’

Wat een kakmadame!

Ik loop zoekend rond op de tweede etage en plusfours zie ik niet. Het ruikt er vreemd, maar ik weet niet naar wat. Schapenwol?

Overall staan rekken met pakken, colberts, broeken en overjassen. Het lijkt wel een doolhof.

De winterzon schijnt door de glas-in-loodramen op de kledingstukken aan de hangers en daardoor krijgen de donkere kleren toch nog iets vrolijks...

Er komt een oudere man, met een meetlint om zijn nek, op mij af. Hij is bijna kaal en heeft een druipneus.

‘Wat zoek je, jongeheer?’

Ik zeg dat ik een nieuwe broek nodig heb.

‘Kom maar mee...’

En dan loopt hij voor mij uit naar een rek aan de muur. Daar hangen allemaal broeken, van lichtgrijs tot zwart, maar wel allemaal echte lange broeken, met een omslag onderaan de pijpen. De man bekijkt me nauwkeurig, van mijn schoenen tot mijn kruin.

‘Ik denk maatje 46.’

Hij pakt een broek uit het rek.

‘Pas die eerst maar eens, dan zien we wel weer verder.’

Ik had hem willen zeggen dat ik geen lange broek zoek, maar een plusfour, maar omdat ik nog nooit een ‘echte broek’ aan heb gehad, pas ik deze toch maar, deze kans laat ik niet liggen!

Het is een muisgrijze broek, zo’n kleur zou ik nooit willen hebben.

Ik ga naar één van de kleedhokjes, waar een groen gordijn voor hangt. Ik sluit het gordijn zorgvuldig, zodat niemand me in mijn onderbroek kan zien.

Ik trek deze broek aan en hij past me, het is de goede lengte. Hij zit me als gegoten, zou mem zeggen.

Ik schuif het gordijn opzij. Naast de kleedhokjes hangt een hoge spiegel. Ik vind dat hij me goed staat, ondanks de saaie kleur.

Ik draai een halve slag en kijk over mijn schouder in de spiegel. Ja, van achteren zit hij ook uitstekend...

Ik loop naar de man die intussen een andere klant te woord staat. Hij kijkt niet naar mij en ik wacht tot hij klaar is met die ander.

Als hij zich tijdens dat gesprek omdraait, ziet hij mij pas.

‘Juist, dit is de goede maat, dat zei ik toch al... Welke kleur wil je, zwart, bruin, grijs of donkergroen? We hebben alle kleuren.’

Ik zie die andere kleuren niet, voor mij is het meer grijs met een bruine gloed of groen met een bruine gloed. Bijna allemaal hetzelfde...

Ik loop naar hem toe en zeg dat ik eigenlijk een plusfour zoek.

Verstoord kijkt hij over de rand van zijn bril:

‘Een plusfour? Daar hebben we niet zo veel meer van, want het is geen mode meer...’

‘De meeste middelbare scholieren van vandaag dragen nu allemaal lange broeken zoals deze, die je nu aan hebt!’

Ik wou dat mem er nu bij was, want dan had ze zelf kunnen horen dat de plusfours helemaal uit zijn!

Zonder enige hoop loop ik de man achterna.

Hij haalt een plusfour uit de legkast. Het is een lelijke ribfluwelen, donkerbruine broek met een elastieken band onder aan de pijpen. Hij vouwt hem uit en ik zie direct dat ik deze absoluut niet wil kopen! Je kan er mee zeilen, met zulke brede pijpen!

‘Heeft u ook spijkerbroeken?’

De man kijkt minachtend:

‘Nee wij verkopen die goedkope Amerikaanse katoenen broeken niet...’

‘Dan ga ik ga eerst nog even in een andere winkel kijken of zij wel meer plusfours hebben.’

De verkoper zegt verder niets, maar wijst alleen naar de broek, die ik nog steeds aan heb.

‘En?’

‘Ja, natuurlijk...Ik snap wat u bedoelt.’

Terwijl ik dit zeg krijg ik een rooie kop.

‘Ik neem hem niet mee hoor. Ik doe hem echt wel uit!’

Wat een zeikerd!

Nu kan ik eerst nog bij Vroom gaan kijken, maar daar zal het wel net zo’n verhaal worden als bij C&A. Daarom ga ik rechtstreeks naar de winkel van Les Messieurs.

Les Messieurs zit in een mooi oud gebouw met keurig gelakte hardhouten deuren en kozijnen, een glanzend parket en hoge plafonds met engeltjes van gips.

Het lijkt een dure zaak, maar toch hebben we hier, twee jaar terug, ook een broek en een jasje voor mij gekocht. Zo duur zal een broek hier toch niet zijn?

Als ik door de draaideur naar binnen ga, zie geen andere klanten in de winkel. Het is er heel stil.

Een verkoper komt direct naar mij toe.

‘Kan ik je helpen?’

Het is een slanke jongeman in een mooi pak met brede revers, een heel verschil met het te lang gedragen pak van die oude verkoper van C&A.

Hij lacht vriendelijk.

‘Waarmee kan ik je van dienst zijn?’

Ik vertel hem dat ik een lange broek zoek, maar dat het van mijn moeder een plusfours moet zijn.

‘Dat zal niet gemakkelijk worden, want er weinig vraag naar, maar we hebben vast nog wel enkele exemplaren.’ Jammer, denk ik, helaas.

‘Ik ben bang dat we jouw maat nog wel hebben,’ zegt hij met een valse grijns op zijn gezicht.

‘Vind je dat erg? Ik heb het idee dat je het niet eens bent met je moeder. Heb ik gelijk?’

Ik kijk blijkbaar verbaasd, want hij vraagt of ik dat erg vind of juist niet.

‘Kom maar eens hier heen...’

Hij loopt naar een hele grote kast waarin stapeltjes broeken liggen en pakt er één tussen uit.

Het is geen ribfluweel, dat zie ik meteen. Het lijkt wel wol, een mooie broek, maar hij voldoet vast niet aan mem haar wensen. Het is echt een heel andere broek dan de plusfours die ik tot nu toe droeg.

Dan man legt de broek op tafel en ik zie dat het toch wel een soort plusfours is, maar dan met veel smalere broekspijpen.’

‘Dit is wel een plusfour, hoor.’ zegt hij.

Nee, dit gelooft mem vast niet, het is in haar ogen geen plusfour.

Deze is echt anders dan de plusfours die ik ken, maar de verkoper noemt het wel een plusfour.

‘Probeer maar eens of hij je past en kijk in de spiegel of je hem mooi vindt.’

Hij loopt voor mij uit naar een paskamer.

Deze paskamer heeft halve klapdeurtjes, mijn hoofd en voeten zijn te zien. Ik leg de nieuwe broek op een krukje, doe mijn schoenen, jack en broek uit en trek de nieuwe broek aan.

Hij past prima! Kriebelt wel een beetje aan mijn blote benen, maar hij heeft rechte pijpen en de kleur, een soort mosgroen, vind ik ook mooi.

Hoe staat hij mij en wat zou Ritsaert er van vinden?